

ป้องกันเกินกว่าเหตุ : คำนี้ในกฎหมายแปลว่าอะไร?

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด”

จากบทบัญญัติ มาตรา ๖๘ จะสังเกตได้ว่า การที่บุคคลหนึ่งจำต้องทำความผิดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นปลอดภัยจากอันตรายที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึงตัว หากเป็นการกระทำที่ “สมควรแก่เหตุ” แล้ว จะไม่มีความผิด เรียกได้ว่าเป็นการ “ป้องกันสมควรแก่เหตุ”...เมื่อรู้จักการป้องกันตามมาตรา ๖๘ แล้ว ต่อไปจะเป็นเรื่องการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ ซึ่งถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๙ ซึ่งวางหลักว่า

“ถ้าผู้กระทำได้กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ หรือเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นหรือเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ แต่ถ้าวการกระทำนั้นเกิดขึ้นจากความตื่นเต้น ความ ตกใจหรือความกลัว ศาลจะไม่ลงโทษผู้กระทำก็ได้”

จากบทบัญญัติมาตรา ๖๙ จะเห็นว่าหลักเกณฑ์การป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ มีดังนี้ ๑. ผู้กระทำได้กระทำไปเพื่อป้องกันอันตรายตามมาตรา ๖๘ ๒. การป้องกันได้กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ เกินกว่าความจำเป็น หรือเกินกว่าการจะต้องกระทำเพื่อป้องกัน ๓. จากเดิมที่การป้องกัน ตามมาตรา ๖๘ ผู้ป้องกันไม่มีความผิดตามกฎหมายเลย แต่หากเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ ผู้ป้องกันดังกล่าวยังมีความรับผิดทางอาญาอยู่ เพียงแต่เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ

ส่วนการกระทำเพียงใดจึงจะถือว่าพอสมควรแก่เหตุ นั้น ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้วางหลักในการวินิจฉัยไว้ ๒ ทฤษฎี คือ (หยุด แสงอุทัย, ๒๕๕๖: ๑๔๔-๑๔๕)

(๑) ทฤษฎีสัดส่วน ซึ่งตามทฤษฎีนี้ จะต้องพิจารณาว่าอันตรายที่จะพึงเกิดขึ้นถ้าหากจะไม่ป้องกัน จะได้สัดส่วนกับอันตรายที่ผู้กระทำได้กระทำเนื่องจากการป้องกันนั้นหรือไม่ ตัวอย่างเช่น คนเขาจะตบหน้าเรา เราจะใช้มีดแทงเขาตายไม่ได้ เพราะความเจ็บอันเนื่องจากการ ถูกตบหน้า เมื่อเทียบกับความตายแล้วไม่ได้สัดส่วนกัน ฉะนั้นจึงถือว่า การเอามีดมาแทงเขาตายนี้ เป็นการกระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำจึงไม่มีอำนาจทำได้ (๒) ทฤษฎีวิธีทางที่น้อยที่สุด ตามทฤษฎีนี้ถือว่า ถ้าผู้กระทำใช้วิธีทางน้อยที่สุดที่จะทำให้เกิดอันตรายก็ถือว่าผู้กระทำได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ

ทิมา สำนักงานกิจการยุติธรรม

จัดทำโดย กลุ่มนิติการ สำนักงานเลขาธิการกรม กรมพัฒนาที่ดิน